

JEUGDPORTRET VAN EEN ROTTERDAMSE REDER ALBERT J.M. GOUDRIAAN (1871-1945*)

DOOR DR. A.J. TEYCHINÉ STAKENBURG

ONDER de schare van jonge, veelbelovende mannen, die omstreeks de eeuwwisseling de veilige begrensdheid van hun dorpsgemeenschap en het agrarisch leven van het platteland verlieten om het te verwisselen voor een energieke carrière en een stedelijk bestaan vol haast onbeperkte mogelijkheden, zijn er velen 'van eenvoudigen huize'. Die uitdrukking houdt dan in een bonte verscheidenheid van afkomst, waaronder net zo goed dagloners, tuinders, kleine neringdoenden als smidsknechten en zeelui vallen. Binnen een cirkel met een straal van ongeveer dertig kilometer, waarvan het opkomend en van levenslust overlopend Rotterdam het middelpunt vormt, lopen tienduizenden in dit spinnweb gedurende de jaren 1880-1890 naar het hart, waarvan een magische aantrekkingskracht uitgaat. Dit verovert met zijn krachtige klop al gauw de provincie Zuid-Holland, en weinig later het gehele land. In grote lijnen heeft de lokale overheid het kader ontworpen, waarbinnen industrie, haven, handel en bankwezen hun plaats kunnen gaan innemen. Tussen noorder- en zuideroever van de stad stroomt als een symbool van niet-aflatende beweging de eerst sinds kort - en nu voor goed - gereed gekomen Nieuwe Waterweg naar zee. En beweging is leven.

Maar niet alleen in eigen land vindt deze trek plaats; er zijn ook honderden die, van buiten de Nederlandse grenzen gekomen, in Rotterdam, de nieuwe wereldwissel, blijven hangen en er bedrijven stichten, zoals een Thomsen, een Steinweg, een Koenigsfeld en een Müller. Het Oost-Westverkeer vice-versa brengt Duits en Engels bloed in het opkomend patriciaat aan de Waterweg en zorgt voor het eerst voor deelneming in internationale belangen, waarvan de financiële niet de geringste zijn.

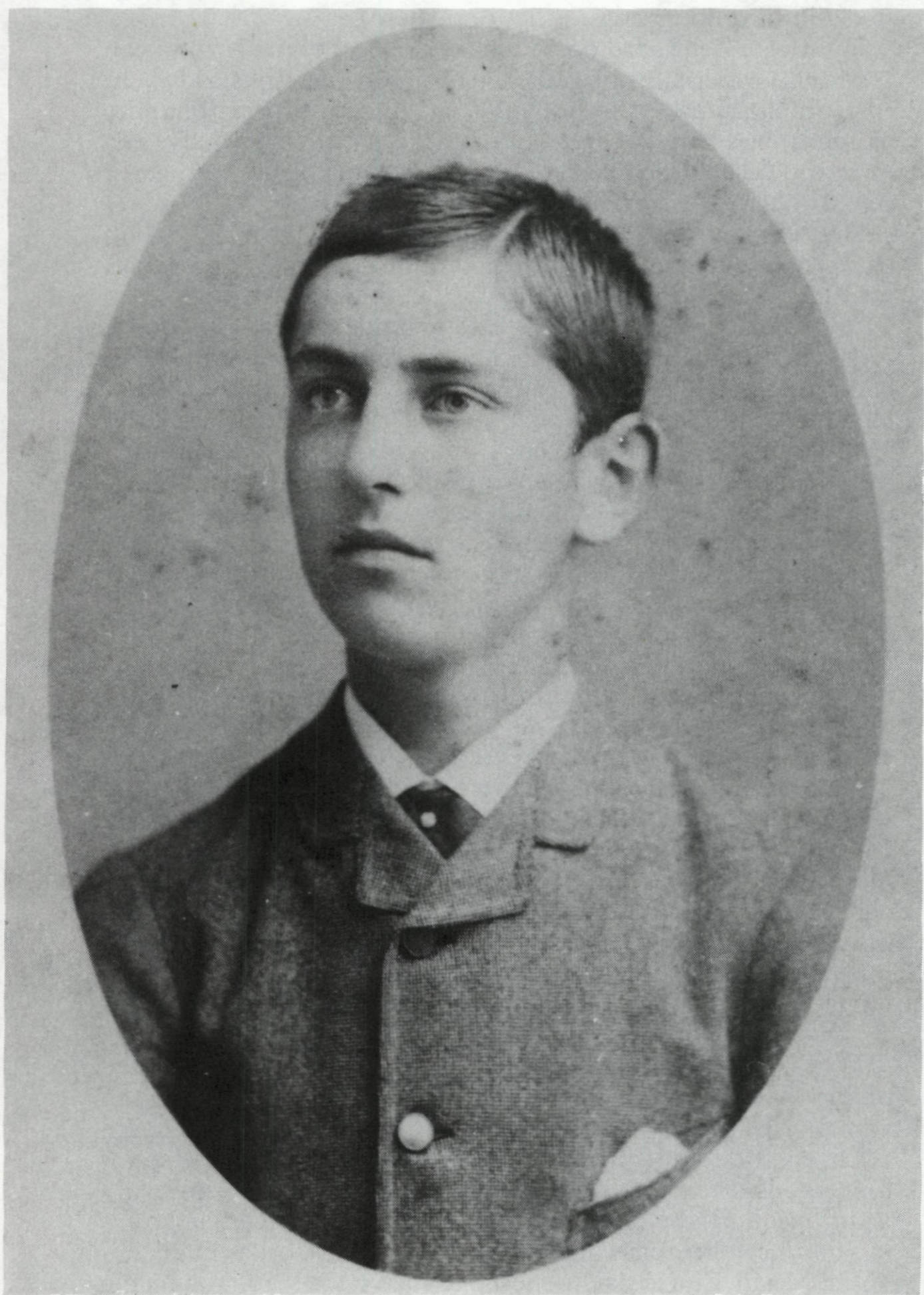
Het lijkt maar een stap, van Zegwaard naar Rotterdam, welke Albert Johan Marie Goudriaan op 28 januari 1887 als bijna zestien jaar oude bakkersknecht deed, op welke datum hij zich - toen komend uit de Herderslaan 35 te 's-Gravenhage - in het

stedelijk bevolkingsregister liet opnemen¹).

Hij was te Zegwaard op 18 maart 1871 geboren als zoon van Maarten Goudriaan, brigadier-majoor van de Rijksveldwacht en Cornelia Gijsberta Muilwijk. Een oudere broer, Johannes Cornelis, was hem voorgedaan; na hem zouden er, behalve een ongetrouwd gebleven zuster, nog vijf broers volgen, van wie er één als baby overleed.

Het was niet de eerste keer dat de jonge Goudriaan voet op Rotterdamse bodem zette; als Rijksveldwachter had zijn vader, te Ouderkerk aan den IJssel op 14 oktober 1831 geboren, van 1876-1885 hier met zijn vrouw en drie kinderen reeds gewoond, eerst aan de Slaakkade en later aan de Hooge Boezem no. 9. Hij had er voornamelijk het toezicht op de smokkelhandel in Zuid-Holland en Zeeland tot onder de Engelse kust toe! Het gezin leefde keurig, het was zelfs voor f 20,— in de personele belasting aangeslagen²). In huis was ook opgenomen grootvader Johannes Goudriaan (1805-1885), die aanvankelijk als handarbeider te Nieuwerkerk aan den IJssel begonnen, eerst aldaar opzichter van de jacht en visserij was geworden en zowaar daarna - in 1859 - als Rijksveldwachter naar Kralingen was gekomen, waar hij met zijn tweede vrouw, Geertruida van Os (1807-1881), in een huurhuis op de Oudedijk woonde. Hier overleed hij op 15 februari 1885, waarna zijn zoon Maarten met zijn gezin eerst naar 's-Gravenhage verhuisde en later in 1890 naar Zegwaard, waar achter de kerk een kruidenierswinkel werd geopend. Tenslotte werd Delft zijn laatste woonplaats, waar men rondom 1900 leefde aan de Oostsingel en vervolgens op de Oude Delft 56. De kinderen waren inmiddels op hun plaats van bestemming en 'in goeden doen' gekomen. Vooral Albert trok zich het leven van zijn ouders aan. Daar in Delft speelde moeder Goudriaan-Muilwijk nog een 'sociale' rol, waarschijnlijk samenhangend met het raadsel, dat over haar geboorte lag; zij organiseerde aan huis kerkdiensten voor een afgescheiden sekte der hervormden onder leiding van Ds. Pauwe³).

Wie vraagt naar het nut van bovenstaande feiten voor een historisch portret, ontvangt ten antwoord dat niets van het nú en van de toekomst verklaarbaar is dan door zijn verleden. En zeker geldt deze uitspraak bij het analyseren van een persoonlijkheid als die van A.J.M. Goudriaan! Men mag in zijn geval - want openhartigheid over zijn afkomst maakt hem dè's te groter in zijn bewonderenswaardige levensloop! - aan geen detail voorbij gaan. Zijn geslacht is terug te voeren tot 1656, wanneer te

67. *Albert Johan Marie Goudriaan (1871-1945) op ongeveer zestienjarige leeftijd.*

68. *A.J.M. Goudriaan, ca. 1894.*

Goudriaan een Arie Janszoon, eigenaar van een hofstede en landerijen aan de zuidzijde van dat dorp, huwt met een Jannetje Jacobsdochter uit Langerak. Uit deze echtschakel komt voort een lange keten van agrarische Goudriaans, totdat de Rijkspolitie haar intrede doet.

Het *geduld* van de landbouwer, maar tevens diens: 'en de boer, hij ploegde voort': de werkzaamheid, de bedrijvigheid dus; het *open oog* van de schipper: er waren er 57 onder de beroepen in de familie; het *gezag* van een overheidsambtenaar; de *mystiek* van een lieve, maar ondoorgrondelijke moeder: *twijfel* in zaken van *geloof* dus; dit kwartet kan mede de sleutel leveren op het karakter van het jonge bakkersmaatje, dat het betreurd zal hebben het Rotterdam van 1885 te hebben moeten verlaten, maar die er na twee jaar alweer, en nu op eigen benen, terug was. In Zegwaard had het decor bestaan uit 167 huizen, totaal 1400 dorpelingen. De malaise in de veenderij had er de graanbouw op het eerste plan gebracht; er stond dan ook een korenmolen⁴). Daarmede vergeleken moet Rotterdam een overdonderende indruk op de jongen hebben gemaakt: stad immers van 300.000 inwoners, waar iedereen, die hersens en handen had, aan de slag kon gaan.

Welke branche Albert zou kiezen, viel niet moeilijk te voorspellen.

In zijn gedenkboek 'Behouden Vaart 1905-1955' heeft Prof. Dr. P.J. Bouman heel in het kort iets van A.J.M. Goudriaans eerste werkzaamheden in Rotterdam verteld⁵). Wij moeten daaraan nu feiten toevoegen. De lagere schooljaren tussen 1877-1883 spelen zich af in Kralingen, waarschijnlijk bij meester J. Hoogendoorn aan de 's-Gravenweg. Vervolgonderwijs genoot hij niet, 'hij bekwaamde zich verder door privaattlessen'⁶). Dat zijn dan ongetwijfeld vooral boekhouden en de drie moderne talen geweest. Eerst woont hij in de Van Speijkstraat 96, vervolgens ten huize van W.A. van der Kulk aan de Oppert 166 - er bestaat dan een banketbakkerij van die naam aan de Binnenrotte! - en daarna huurt hij kamers bij de familie Van Genderen met wie hij van Boezemkade 43 naar Marktveldstraat 13 en vandaar naar Boezemsingel 122b verhuist⁷). Sinds 13 juli 1899 is hij getrouwd met Maria Wilhelmina Valkenburgh, geboren te Kralingen 10 oktober 1876 als dochter van de boekhouder Cornelis Lambertus Valkenburgh en Johanna Verhoeff. De bruid woont in de Dijkstraat 115 bij haar moeder

in, die weduwe is, tezamen met een zuster: een onderwijzeres, en twee broers, die beiden procuratiehouder zijn. Later verhuist dit gezin naar de Beneden Oostzeedijk 183A. Zien wij het goed als wij constateren dat de bruidegom iemand 'uit een beter milieu' heeft genomen? Maar dan zal hij die maatschappelijke achterstand snel inlopen. Open oog en gezag, toewijding, die eigenschappen komen te pas in Rotterdam. De eerste negen jaren zijn er nog geen kinderen om hem heen, zodat hij de handen voor veel vrij heeft.

De bakkerij wordt nu verwisseld voor een baantje als bediende bij een kolenhandel, waarvan de naam niet bekend is. Ligt het niet voor de hand dat het Van Nievelt & Co. is geweest, welke onderneming behalve in expeditie en convoiloperij in de kolenbranche geïnteresseerd was? H.A. van Nievelt Junior zou dan later Goudriaan hebben uitgenodigd met hem twee ondernemingen op te zetten, omdat hij hem van vroeger jaren al kende. Vervolgens treedt Albert bij de firma C. Steinweg in dienst, die de directie van het Handelsveem voerde (1887-1889). Daarna wordt het de firma Wambersie & Zoon, een cargadoorschuis van grote naam sinds Emanuel Wambersie het in 1820 in de Maasstad vestigde. Het kantoor was gelegen aan de Prins Hendrikkade Westzijde 6, en de leiding ervan berustte in die dagen bij Antoine Plate, J. Visser Jaczn en W.A. Engelbrecht, onder wie eerstgenoemde zich veel moeite voor de jongste bediende gaf. Deze leerscholen brachten Goudriaan allerlei facetten van het veelzijdige havenbedrijf bij: commercie, expeditie, veem en opslag, stuwadoors- en cargadoorswerk. Ook het aspect van de zeevaart kwam daarbij om de hoek kijken. Als achttienjarige werd hij al door zijn patroon op een zakenreis naar Archangel gezonden en hij bracht het er goed af ook! Terwijl hij zich bij Wambersie & Zoon omhoog werkte - hij werd er procuratiehouder - liet hij zich in met de Vereeniging van Handelsbedienden 'Mercurius'⁸). Daarvoor vocht het merendeel der ambitieuze employés in hun jeugd. Het ging in die dagen heet toe rondom allerlei problemen, welke voor ons allang overwonnen standpunten zijn, zoals de vrouw op kantoor en haar lidmaatschap der Vereeniging; de opleiding, examens en diploma's; de arbeidsvoorwaarden; de centralisatie-gedachte, volgens welke Rotterdam het niet voor het zeggen zou hebben, maar alle afdelingen gelijkberechtigd één landelijke vereniging zouden vormen onder een door die afdelingen gekozen hoofdbestuur. Goudriaan verdedigde natuurlijk die eenheidsgedachte, zoals hij

69. *A.J.M. Goudriaan en Maria Wilhelmina Valkenburgh, ca. 1895.*

70. A.J.M. Goudriaan, ca. vijftig jaar oud.

later in organisatieverband steeds zou doen. Als bestuurslid-secretaris in de jaren 1903-1904 vond hij zijn latere collega J.M. de Rijke - ook hoofdbestuurslid en later commissaris van 'Mercurius' - aan zijn zijde.

De scheepvaart trok Goudriaan het meest - hij zou jaren later, toen hij het zich kon veroorloven, schipper worden van zijn eigen jacht de 'Nymphaea', dat afgemeerd lag aan de steigers van de Koninklijke Roei- en Zeilvereeniging 'De Maas', waarvan hij een actief lid was. De 57ste schipper in zijn geslacht! Toen dan ook in de loop van 1905 Van Nievelt Junior hem het voorstel deed een cargadoorsfirma op te richten, welke zich ook met de algemene vrachtvaart zou gaan bezighouden, nam hij diens aanbod aan. De overweging dat hij waarschijnlijk nooit in de firma Wambersie zou worden opgenomen, speelde bij zijn besluitvorming eveneens een rol.

De Van Nievelts hadden zich op 18 mei 1855 te Rotterdam gevestigd, komend uit Arnhem; zij hadden een huis betrokken op het Oostplein, wijk 11 nr. 344. Het waren de weduwe Dina van Nievelt-Beusekamp en haar twee zoons Johannes Everhardus Jacobus, geboren te Arnhem 3 juli 1824 en Hendrik Antonie, geboren aldaar 16 oktober 1838. Zij stonden te boek als expediteurs en dat de zaken goed marcheerden, blijkt uit het feit dat zij steeds deftiger gingen wonen: Toerijstuin, Nieuwe Haven, Eendrachtsweg.

H.A. van Nievelt trouwde in 1875 de zestien jaar jongere Clasina Petronella Francisca Piek, afkomstig uit Oudshoorn, bij wie hij vijf kinderen kreeg, onder wie Hendrik Antonie van Nievelt Junior, geboren te Rotterdam 22 februari 1880. Senior, die als koopman te boek staat, vertrok in 1896 met zijn gezin naar Den Haag, waaruit junior in 1903 terugkwam om zich in 1907 definitief te Wassenaar te vestigen.

In het begin van deze eeuw zocht de firma mankracht. De kolenhandel floreerde niet, vooral niet sinds - in 1902 - de Steenkolen-Handelsvereniging was opgericht, die onder leiding van D.G. van Beuningen werd gesteld en de alleen-vertegenwoordiging van het inmiddels opgerichte Rheinisch-Westfälisches Kohlensyndikat verkreeg. Maar ook in de expeditie-afdeling zat weinig vaart meer - een expeditiebedrijf werkt in het algemeen binnen marginale grenzen. De oude Van Nievelt was inmiddels te 's-Gravenhage overleden en op het Rotterdamse kantoor was de drijvende kracht de procuratiehouder Johannes

Marinus de Rijke, die op 13 augustus 1896 uit Bergen op Zoom naar de Maasstad was gekomen. Hij was daar ook getrouwd met de even oude Rotterdamse Gezina Maria Meijboom⁹⁾).

Het contact tussen H.A. van Nievelt Junior en A.J.M. Goudriaan had twee gevolgen. De nieuwe compagnons kwamen overeen per 1 januari 1905 twee bedrijven op te richten: een firma 'Van Nievelt, Goudriaan & Co.' ter voortzetting van de oude expeditiezaak Van Nievelt & Co., maar met toevoeging van cargadoorswerkzaamheden, en een naamloze vennootschap 'Van Nievelt, Goudriaan & Co.'s Stoomvaartmaatschappij' ter uitoefening van het rederijbedrijf. Deelneming in de algemene vrachtvaart was voor Goudriaan, tien jaar ouder dan zijn collega, voorwaarde bij hun onderhandelingen geweest. De Rotterdamse Deposito- en Administratiebank financierde de verschillende projecten, allereerst door een crediet in rekening-courant te verschaffen van Hfl. 150.000,— en in de tweede plaats door middel van een voorschot op de bouw van twee schepen, gedekt door hypotheken. Deze stoomboten waren intussen al besteld: de 'Mizar' bij de werf Bonn & Mees, de 'Alioth' bij J. Smit Czn te Alblasterdam, gezamenlijke kosten Hfl. 565.000,—. De Depositobank, welke onder de directie van Jhr. A.R. Schuurbeque Boeye stond, behartigde in de eerste tien jaar alle bankzaken van de twee nieuwe ondernemingen. Daar was Rotterdamse lef voor nodig.

Vanzelfsprekend werkte de naamloze vennootschap met een kapitaal; het bestond uit duizend aandelen van Hfl. 1000,—, waarvan er driehonderd aanstonds werden geplaatst. Goudriaan kon er daarvan persoonlijk vijftien voor zijn rekening nemen, wel een bewijs dat het hem tot dusver voor de wind was gegaan. Naar Engels voorbeeld trad de expeditie- en cargadoorsfirma - een in Rotterdam vaak gevolgd patroon - op als directie van de rederijvennootschap, waarvan de statuten op 24 maart 1905 werden verleden. Mr. P.J. van Wijngaarden had, nadat de vereiste Koninklijke goedkeuring was ontvangen, de oprichtingsacte geconcipieerd voor het aangaan van 'eene Vennootschap ten doel hebbende het uitoefenen van reederij-, expeditie-, commissie-, cargadoors- en bevrachtingszaken, en alles wat in den ruimsten zin daartoe behoort, zoomede het waarnemen van de directie van N.V.'s, die hetzelfde ten doel hebben, zijnde eene voortzetting van de expeditie- en commissiezaken, gedreven onder de firma Van Nievelt & Co. te Rotterdam'.

Ziedaar het eenvoudige begin van het bedrijf, dat veertig jaar lang in A.J.M. Goudriaan zijn eerste bezielende leider zou vinden en dat onder hem, door vóór- en tegenspoed heen, zou uitgroeien tot één onzer werkelijk grote Nederlandse stoomvaartmaatschappijen. Eén van de geheimen van het aanvankelijk succes is ongetwijfeld ook geweest het feit, dat de vloot jong werd gehouden waardoor de exploitatiekosten steeds tot een minimum konden worden beperkt. Op 1 januari 1920 waren er al eenentwintig schepen in de vaart, terwijl er elf in aanbouw waren!

Het open oog en het natuurlijk gezag, dat bij anderen ontzag wekte, had Goudriaan ook in de organisaties en instellingen, waarvan hij deel uitmaakte. In de sfeer van zijn dagelijks werk lag zijn lidmaatschap van de vakgroep 'Reederijen' der Scheepvaartvereniging, aan de wieg waarvan hij in 1907 met mannen als W.A. Engelbrecht, mr. F. Hasselt en Paul Nijgh had gestaan. Hoewel deze bedrijfspgroep al in 1911 was ingesteld, kwam hij eerst in 1918 in het bestuur ervan, eerst als vice-voorzitter en een jaar later als president. Had hij in de oorlogsjaren deelgenomen aan de moeizame onderhandelingen met de Vereeniging van Nederlandsche Gezagvoerders en Stuurlieden en de Bond van Machinisten te Koopvaardij over loon- en arbeidsvoorwaarden in de zeevaart, thans werd hij direct betrokken bij de reorganisatieplannen van de Scheepvaartvereniging, welke de leden ernstig verdeeld hielden. Het ging om de interne machtsverhoudingen: heeft de vakgroep het voor het zeggen of het hoofdbestuur? Maar dat was in feite de zichtbare top van de ijsberg, want onder water bevond zich een veel groter ijzingwekkend brok. Paul Nijgh, de voorzitter der Vereeniging die met zijn visie op arbeidsverhoudingen zijn tijd ver vooruit was - tenzij men wil stellen dat de meesten van zijn leden ver bij hun tijd achterliepen - had na 1914-1918 allerlei maatregelen getroffen, waar zijn collega's het moeilijk mee hadden: een Loonraad, waarin de leden zonder mandaat der vakgroepen konden stemmen; een Haven-Reserve als instituut van werkloosheidsverzekering; een pensioenfonds; een 45-urige arbeidsweek en een 8-urige werkdag. En alsof dat voor de leiders der bedrijven nog niet voldoende was om te verwerken, zowaar een opzet voor zekere medezeggenschap van de zijde van havenarbeiders en schepelingen. Goudriaan stond, zoals altijd, achter een sterk gezag, dus ook pal achter Nijgh en met hem figuren als A. Donker, D. en

W.C. Hudig. Het meningsverschil spitste zich toe en leidde in 1922 tot de scheiding van haven- en zeevaartbedrijf. De reders richtten de Bond van Werkgevers in de Koopvaardij op, die zijn domicilie koos in het Elevatorhuis aan de Parklaan 8, het belendende pand van het kantoor van Van Nievelt, Goudriaan & Co. Paul Nijgh, diep teleurgesteld over zoveel tegenstand, trad af als voorzitter der Scheepvaart Vereeniging Zuid, terwijl Goudriaan tot voorzitter van de nieuwe bond werd gekozen. Hij zou het langer dan twaalfeneenhalf jaar blijven, waarna W.N.H. van der Vorm de hamer van hem overnam¹⁰).

Als monument van zijn werkzaamheden in het pur-sang havenbedrijf liet hij het huidige kantoorgebouw der SVZ aan de Pieter de Hoochweg achter, een schepping van de architect W. Kromhout Czn, bekend om zijn American Hotel in Amsterdam. Het had liefst Hfl. 600.000,— gekost en de leden der Vereeniging - er is niets nieuws onder de zon - hadden geroepen: 'die Goudriaan, die doet maar! Die geeft maar uit van *onze* centen!'

Goudriaans doen was altijd positief gericht. Hij zag verder dan de stuwadoorsrekening op zijn manchet. Hij bouwde niet alleen graag schepen en huizen - zijn eigen landgoed en huis 'Iepenhof' aan 's-Gravenweg in Kralingen, ontworpen door Kromhout, waar hij zich in mei 1929 vestigde, was daarvan een bewijs temeer - maar gaf ook concrete vorm aan denkbeelden, aan idealen. Hij zocht steeds, net als zijn vriend en overbuurman Mr. K.P. van der Mandele, structuren voor centrale ideeën. Alweer in het kader van zijn beroep leidde hij, met J. Stakenburg als secretaris, de Groote Vrachtvaart Onderlinge, een in 1915 onder auspiciën van Zeerisico tot stand gekomen wederzijdse verzekeringsvereniging¹¹). In 1919 sticht hij de Holland-Oost Azië Lijn en wanneer duidelijk wordt dat in de hoofdstad ook dergelijke initiatieven leven, komt een jaar later tussen Rotterdamse en Amsterdamse belanghebbenden een groot en groots huis van de grond: de N.V. Vereenigde Nederlandsche Scheepvaartmaatschappij, in de wandeling VNS genoemd. Later zullen daarin ook de Brits-Indië Lijn, de Australië Lijn en West-Oost Afrika Lijn worden ondergebracht. Daarover zal Goudriaans neef Willy, oudste zoon van zijn broer Johannes Cornelis, in de jaren dertig de scepter zwaaien¹²). Tussen de Maas- en de Hoofdstad leidt de weg naar 's-Gravenhage en daar wordt dan ook dit priëel der samenbundeling van vele krachten opgetrokken.

Goudriaan heeft daarmee het terrein van de algemene vrachvaart verlaten. Nigoco had zich tot dusverre speciaal toegelegd op de houtvaart, het vervoer van papierhout, voornamelijk tijdens de zomermaanden, uit de Finse en Russische Noordzeehavens. Tijdens de wintermaanden vonden van Rotterdam grote kolentransporten plaats naar de Franse Noordzeehavens en die der Middellandse Zee, waarbij op de terugreizen erts van Spanje of Noord-Afrika en graan uit de Donaustreek of Zwarte Zeehavens werd ingenomen. Thans werd een nieuw gebied betreden, dat der geregelde lijnvaart. In 1920 kreeg de Rotterdam-Zuid Amerika Lijn gestalte, welke de nervus rerum der maatschappij zou worden, terwijl in hetzelfde jaar nog de mooie agentuur van de Black Diamond Steamship Corporation werd verkregen - de 'Black'-boten werden in Rotterdam al gauw een begrip. Voor de laad- en loswerkzaamheden werd de N.V. Thomsen's Havenbedrijf ingeschakeld, een onderneming die doorging voor een schoolvoorbeeld van modern sociaal-verantwoord management: Jan Key, voorzitter der in 1906 opgerichte Stuwadoorsvereniging met zijn compagnon C.H.P.J. Backx en later G. Key en Dr. J.Ph. Backx waren in die jaren de *primi inter pares* onder de vele stuwadoors, die de Rotterdamse haven telde. Het spreekt haast vanzelf dat de oude beheersstructuur van Nigoco uit 1905 langzamerhand niet meer bij zo'n expansie paste. In 1920 gingen dan ook de oude statuten overboord. De cargadoors- en expeditiefirma werd omgezet in een Commanditaire Vennootschap op aandelen, waarvan A.J.M. Goudriaan de enige beherend vennoot werd; de stoomvaartmaatschappij kreeg een Raad van Beheer, waarvan deel gingen uitmaken de voormalige commissarissen G.L.M. van Es en Jhr. A.R. Schuurbeque Boeye alsmede A.J.M. Goudriaan en H.A. van Nievelt, leden der vroegere directie. In 1935 kwamen Mr. K.P. van der Mandele en Jhr. G.L. Schorer deze versterken. Eerstgenoemde zou later - in 1954 - toen nogmaals wijzigingen in de structuur der maatschappij kwamen, president van de Raad van Commissarissen worden. De man van afdwingend gezag, zoon en kleinzoon van kleine overheidsgezagdragers, had nu eens werkelijke regenten in huis gehaald om mee te regeren. Bij die gelegenheid werden de heren B.B. Duyfhuizen, sinds jaar en dag aan de oude firma Van Nievelt & Co. verbonden, en de technische adviseur der rederij Ir. M. Eikelenboom tot directeuren van het nieuwe getimmerte benoemd. Opnieuw was een bouwwerk opgeleverd en het zou het laatste nog niet zijn!

Wij stonden bij het schetsen van Goudriaans jeugdportret tot dusverre stil bij de concretisering van zijn imaginatie binnen het raam van zijn dagelijkse werk. Het zouden een onderbelichte opname en een onvoldoende afdruk blijven, wanneer wij het cliché van zijn nevenwerkzaamheden voor stad, land en West-Europa niet tevens ontwikkelden. Enerzijds hadden deze te maken met zijn 'vak', anderzijds vloeiden zij voort uit zijn sociale aanleg en zijn belangstelling. De excellente specialist, waartoe hij inmiddels was uitgegroeid, werd natuurlijk talrijke malen uitgenodigd zitting te nemen in staatscommissies; de Nederlandse Overheid is altijd zo verstandig geweest zich te laten bijstaan door het Particulier Initiatief - in Rotterdam wordt dat nog steeds met hoofdletters geschreven! - zodra het gaat om de oplossing van vraagstukken, waarbij twee méér weten dan één. Welnu! Toen in 1911 de Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel een commissie instelde om te onderzoeken of de zogeheten Schepenwet op bepaalde artikelen wijzigingen behoefde, werd Goudriaan daarin gevraagd. Ook in 1917, toen een door de regering ingestelde 'Commissie van Advies' ter voorlichting van de Minister bij de toepassing der 'Schepenvorderingswet' deskundigen aantrok. In 1924 benoemde de Minister van Justitie hem en J. Stakenburg in de 'Commissie Molengraaff', welke tot opdracht had na te gaan hoe de arbeidsovereenkomsten tussen reders enerzijds en kapiteins, scheepsofficieren en -gezellen anderzijds opnieuw bij de Wet behoren te worden geregeld om te voldoen aan de eisen van de tegenwoordige tijd. En daarna kwam nog het vererend verzoek - bij Koninklijk Besluit van 31 mei 1929 - zitting te nemen in de Rijkscommissie voor de Havenbelangen van Rotterdam. In dat jaar gold voor de haven van de Maasstad, zware ducdalf van Nederlands ineengestorte economie, het to be or not to be! Trekt men de concentrische cirkels van Goudriaans steun aan de koopvaardijwereld wijder, dan behoeft het geen verwondering te wekken dat hij, vele jaren bestuurslid van de Nederlandsche Reedersvereniging, van 1909-1921 en van 1924-1929, in 1928 benoemd werd onder de directeuren van de Baltic and White Sea Conference. In internationaal verband maakte hij in 1926 en in 1928 deel uit van de Nederlandse delegatie naar de International Shipping Conference te Londen, welke de reders in de wereld samenbracht ter bespreking van hun belangen. En als voorzitter van de Bond van Werkgevers in de Koopvaardij bezette hij herhaalde malen als werkgevers-gedelegeerde een stoel in de vergaderzalen van het Internatio-

nale Arbeidsbureau te Genève. Eén anecdote van de vele, die bewaard zijn gebleven, vermelden wij hier. Goudriaan stond bekend als iemand, die - in tegenstelling tot zijn collega's, die hun reiskoffers door hun vrouwen lieten inpakken - zelf zijn bagage regelde. Hij zou daarvan de secretaris J. Stakenburg, die hem meestal vergezelde, graag eens een staaltje geven. Maar toen die secretaris uit Genève terugkwam en zijn koffer open ging, bleken rok en smoking, in proppen 'weg-gestuwd', zó verformfaaid, dat zij nauwelijks meer draagbaar waren!

Maatschappelijke bewogenheid en algemene interesse buiten het 'beroep' komen, zo al niet in het bovenstaande, tot uitdrukking op cultureel gebied. Dat is een intiemere cirkel, waarin de reder Goudriaan zich beweegt. Van zijn huis, eerst in de Kralingse Hoflaan, een riant herenhuis, en later op de 'Iepenhof' maakt hij een klein kunstcentrum. Zo groots als een D.G. van Beuningen, een 'Sir William' (Van der Vorm) maakt hij het niet, maar met veel smaak beperkt hij zich tot Jan Steen, Jacob en Isaäk van Ostade of Jacob van Ruysdael. Na negen jaar getrouwd te zijn, wordt hij vader; er kruipen kinderen over de vloer, een ongekende belevens. Het eerste, een dochttertje, overlijdt als peuter. Daarna volgen Albert Willem, die later in Nigoco bestuurder wordt, en Johanna Margaretha Alida¹³).

Zijn zoon en dochter zijn, net als hij, door de Muzen gekust. De 'Iepenhof' zal, na 1929, steeds voor kunstenaars openstaan, zoals bij Van der Mandele in 'De Boogerd'. Bedrijfsleven en kunst, Rotterdam heeft aan deze combinatie haar culturele leven al anderhalve eeuw min of meer te danken gehad! Heel ons bezit aan musea, bibliotheken, kunstacademies, concertgebouwen, schouwburgen is voor het overgrote deel opgebouwd door de ondernemers, die beseften dat bij het liberale 'brood' ook 'spelen' behoren. Maar deze klassieke typering zou tekort doen aan hun streven - ook aan Goudriaans beweeg! Er school steeds deze motivering achter: het kan een wereldstad alleen maar economisch goed gaan, als daarin ook sociaal-culturele voorwaarden worden geschapen, waaraan iedereen deel kan hebben. En ook omgekeerd: een stedelijke gemeenschap leeft niet bij de gratie van daaglijks werk alleen; arbeid wordt dan slechts zinvol, indien deze kan worden opgenomen in een groot verband van musische scheppingen. De deskundige, de 'vakman' moet de knepen van zijn vak - wij hebben het in andere publicaties al

gezegd - kunnen projecteren tegen een achtergrond van actieve culturele beleving!

Goudriaan was zich allang terdege van deze samenhang bewust. Vandaar zijn belangstelling voor de kunst. Dáárom ook zijn ijver met Nijgh, Robertson, Stakenburg en anderen in maart 1916 op te richten de N.V. Het Rotterdamsch Tooneel, welk gezelschap in mei 1920 overging in het Vereenigd Rotterdamsch-Hofstad Tooneel onder leiding van Cor van der Lugt Melsert. Hij doorbrak daarmee een impasse in het schouwburgleven, dat zich in Verheuls schepping uit 1887: De Grootte Schouwburg aan de Aert van Nesstraat afspeelde. In het door Van der Mandele opgerichte Schadee-fonds nam hij een werkzaam aandeel. Ook voor Van der Mandele's creatie 'Instituut en Landschap van Zuid-Holland' ijverde hij. Voor de Nederlandsche Maatschappij van Nijverheid en Handel; het Havenziekenhuis, uitgaande van het Instituut voor Tropische geneeskunde Rotterdam-Leiden; het Instituut voor Scheepvaart en Luchtvaart met zijn prachtige museum; de Zuid-Hollandsche Maatschappij tot Redding van Schipbreukelingen verrichtte hij veel werk. En een groot vriend, de secretaris Stakenburg, *moest* hem bijstaan en van het merendeel van die instellingen de agenda's en notulen bijhouden. Een secretariaat is immers belangrijk; in verslagen - wie wist het beter dan Goudriaan? - dient te worden samengevat als aanvaard wat niet besloten is en nooit besloten zal worden, maar desondanks uitgangspunt is voor verder overleg en uiteindelijke resultaten!

Besturen is zo iets als schaken, maar dan wel simultaan. Op Goudriaans schaakbord neeg de koning maar zelden zijn hoofd. Het spel was voor hem een uitdaging van zijn vrienden en tegenstanders. De torens waren hem lief, die hij op vernuftige wijze over de vakken van het tableau bewoog. De pionnen waren voor hem het nijvere 'volk'; werkvolk zoals dat in de wereld der ondernemers in zijn tijd nog heette - maar die pionnen wonnen vaak het spel. Was het schaken voor hem niet een symboliek voor het Rotterdamse bedrijfsleven, waarvan hij de verhouding tussen de partijen zorgvuldig had verkend? Thuis, op de 'Iepenhof', zal zijn koningin wel eens getreurd hebben om haar koning, die zo vaak afwezig was omdat er zo nodig moest worden vergaderd!

De oprichting van een nieuwe Beurs van Koophandel, ter vervanging van de oude op het Beursplein, leek op een langdurig

schaakspel tussen gemeentebestuur en ondernemers, die vonden dat het oude cavalje, waarin Van der Mandele door de vloer was gezakt, nodig vervangen moest worden. Na een kwart eeuw van delibereren was het zover. In het najaar van 1925 belastte Goudriaan zich met het voorzitterschap van een kleine commissie, gevormd uit een groot Rotterdams Comité, dat de stichting van een waardig beursgebouw voorstond. Hij bracht het voor elkaar! Pieter Penn's initiatief vond in hem jarenlang een uitvoerende voorzitter van de Raad van Beheer van de Koopmansbeurs¹⁴).

Hoe lang blijft men jong? Met andere woorden: hoever reiken de grenzen, die men aan het contereitsel van een jongeman mag stellen? Valt de vermelding van het hem in 1930 verleende Ridderkruis in de Orde van de Nederlandse Leeuw er nog onder? En de vele commissariaten: de Rotterdamsche Droogdok Maatschappij; de Nederlandsche Bank; de Rotterdamsche Bank-Vereeniging (Robaver); de Graan-Elevator Maatschappij; de Telegraafmaatschappij Radio Holland; de N.V. Spoorrijzer te Delft, om maar een greep te doen in de vele onderwerpen, welke zijn diepgaande belangstelling hadden? Vanzelfsprekend neen!

Natuurlijk behoort binnen het bestek van dit verhaal evenmin hoe het verder ging, na wereldoorlog II – geschiedenis welke Goudriaan senior, die op 6 juli 1945 overleed, niet meer mee-maakte, maar die neef Willy en zoon Albert mede bepaalden. Zoals het Kustvaart- en Tankerbedrijf, de deelneming in het Rotterdamsch Rijnvaartbedrijf, de Holland-Inter-Amerika Lijn, waarin de Holland-Amerika Lijn aanvankelijk participeerde.

De jongeman, als zestienjarige bakkersknecht in 1887 naar Rotterdam gekomen met de deegrol in zijn ransel, heeft een concern opgebouwd, waarin honderden werk vonden. Thans nog werk vinden, ook al heeft de schaalvergroting van ons Nederlandse bedrijfsleven oude zelfstandigheid in nieuwe afhankelijkheid van groot verband gewijzigd. Maar nog steeds waait op de wereldzeeën de vlag met de ster van Nigoco. Altijd nog wappert Goudriaans vaandel! Bouman heeft in zijn 'Behouden Vaart' deze regels geschreven: 'Geschiedschrijving houdt altijd een element van willekeur in. Men doet een keus uit talrijke feiten...' ¹⁵). Zo'n keuze hebben wij ook gedaan, waarbij ons de schildering van oorsprong - immers de kiel van een schip op de helling - de liefste was. De stad Rotterdam is eindeloos

veel verschuldigd aan haar zonen, die wisten wat werken was. Als geen heeft Goudriaan geijverd voor de opkomst van zijn bedrijf en zijn stad, en hij heeft, vreemdeling in de Amsterdamse rederswereld als hij was, waarin het altijd 'deftig' toeging, steeds met de hoofdstad de beste betrekkingen onderhouden. Zo behoort het ook. De schermutselingen rondom zogenaamde tegenstellingen bestonden voor hem niet. Men vond elkaar in het werk, in driftige voortvarendheid, maar niet in overdenking van familieafkomst, hoewel Cronés, Van Eeghens, Tegelbergen, Den Texen, Vinkes natuurlijk van anderen huize waren. Goudriaan was een persoonlijkheid van onbegrensd formaat. Men kan, zijn biografie ten dele schrijvend, zoals wij hebben getracht te doen, zich ten hoogste afvragen: welke wetten van Mendel hebben in zijn bloed gezorgd voor zovele begaafdheden en bovenal voor zo'n allround karakter? Hier zwijgt zelfs de psycholoog!

NOTEN

* Opgedragen aan mijn leermeester Prof. Dr. F.J.Th. Rutten (1899-1980).

1) Deze en enige andere familiegegevens dank ik aan de heer D. van Wingerden, ambtenaar van de Gemeentelijke Archiefdienst, die destijds de genealogie van het Zuidhollandse geslacht Goudriaan samenstelde.

2) Gemeentelijke Archiefdienst Rotterdam, Registers der plaatselijke belasting.

3) Cornelia Gijsberta Muilwijk, geb. Ammerzoden 20 nov. 1843 als natuurlijke, niet erkende dochter van Margarethe Maria Muilwijk, overl. Delft 17 april 1920, trouwt Zegwaard 6 sept. 1867 Maarten Goudriaan, geb. Ouderkerk aan den IJssel 14 okt. 1831, Rijksveldwachter, overl. Delft 31 jan. 1913, zn. van Johannes en (1ste) Wilhelmina van Wingerden.

4) Van der Aa, Aardrijkskundig Woordenboek (1851) sub Zegwaard.

5) Gedenkboek bij het vijftigjarige bestaan van Van Nievelt, Goudriaan & Co.'s Stoomvaartmaatschappij N.V., N.V. Drukkerij M. Wyt & Zonen, Rotterdam 1955.

6) Persoonlijkheden in het Koninkrijk der Nederlanden. Van Holkema & Warendorf N.V., Amsterdam 1938, blz. 1712-1713.

7) Hier stond hij ingeschreven van 1897-1901, in welk laatste jaar hij zich vestigde op de Plantageweg 95, totdat hij in mei 1909 de woning Hoflaan 71 zou betrekken.

8) Oppericht te Rotterdam 1 mei 1882. Zie het gedenkboek 'Mercurius gedurende een halve eeuw' door Jac. Bakker. A.W. Sijthoff's Uitgeversmaatschappij N.V., Leiden 1932, blz. 77, 79-81, 138.

9) J.M. de Rijke, geb. Bergen op Zoom 27 okt. 1875, huwde te Rotterdam 17 mei 1901 Gezina Maria Meijboom, geb. Rotterdam 6 dec. 1875, uit welk huwelijk Johan Willem de Rijke, geb. Rotterdam 16 sept. 1902. Het gezin woonde aanvankelijk Avenue Concordia 54 (later 60), totdat het, waarschijnlijk

genoodzaakt door malversaties, op 20 december 1905 naar Hamburg verdween. Wij vonden het op 19 maart 1908 opnieuw vermeld te Rotterdam, eerst woonachtig op het adres Kaatsbaan 8, nadien in de Schietbaanlaan 112a. Op 3 april 1911 werd de familie afgevoerd naar Amsterdam.

10) Zie 'Stand van zaken, een halve eeuw arbeidsverhoudingen in de Rotterdamse haven'. Van Veen & Scheffers N.V., Rotterdam 1957, blz. 87-93.

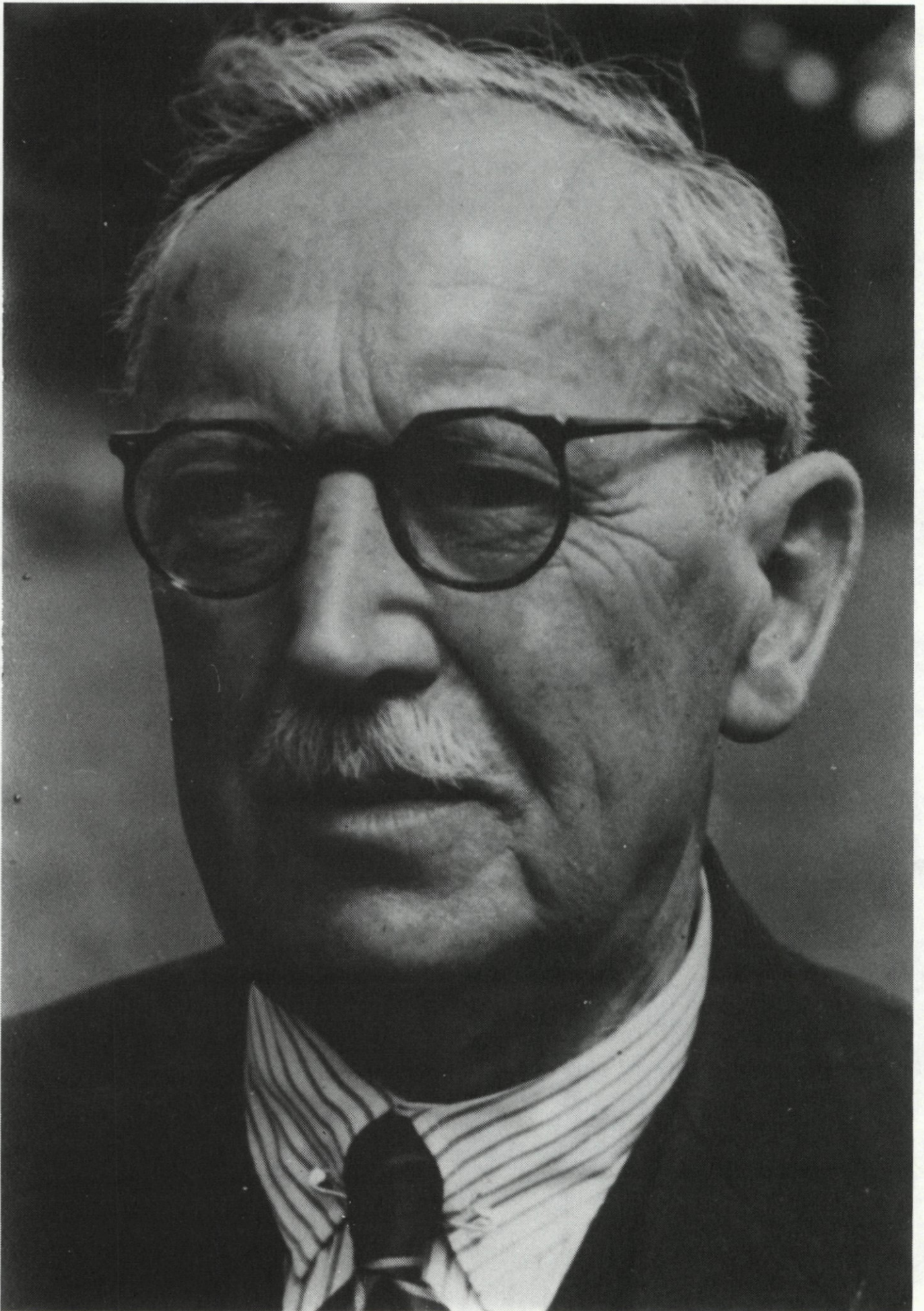
11) J. Stakenburg (1879-1944) was, na van 1907-1919 secretaris van de S.V.Z. te zijn geweest en van 1919-1923 als directeur der Scheepvaart Vereniging Noord te Amsterdam te hebben gefungeerd, van 1923-1944 secretaris van de Bond van Werkgevers in de Koopvaardij.

12) Johannes Cornelis Goudriaan, geb. Zegwaard 18 nov. 1868, koopman in spoorwegmaterialen, overl. 's-Gravenhage 7 febr. 1914, gehuwd met Maria Theresia van Loon, geb. 18 april 1869. Uit dit huwelijk vier zoons: 1) Willy, geb. 's-Gravenhage 8 april 1902; 2) Gerard (1903-1972); 3) Eduard (1905); 4) Richard (1911).

13) Cornelia G.V. Goudriaan, geb. Rotterdam 1 juli 1908, overl. ald. 13 febr. 1910; Albert Willem, geb. Rotterdam 20 mei 1912; en Johanna Margaretha Alida Goudriaan, geb. Rotterdam 27 mei 1913.

14) Zie 'Beeld en Beeldenaar - Rotterdam en Mr. K.P. van der Mandele'. Ad. Donkers Uitgeversmaatschappij, Rotterdam 1979, blz. 120-122.

15) Behouden Vaart. N.V. Drukkerij M. Wyt en Zonen, Rotterdam 1955, blz. 227.

71. *A.J.M. Goudriaan, ca. 1943.*

72. Ds. Cornelis van den Oever (1802-1877).